

У Х В А Л А
ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини восьмої статті 36 Закону України „Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування“ у редакції Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов’язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці“

м. К и ї в
10 липня 2018 року
№ 43-у/2018

Справа № 1-59/2018(3452/17)

Велика палата Конституційного Суду України у складі суддів:

Шевчука Станіслава Володимировича – головуючого,
Головатого Сергія Петровича,
Городовенка Віктора Валентиновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Колісника Віктора Павловича,
Лемака Василя Васильовича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича – доповідача,
Мойсика Володимира Романовича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,

розглянула на засіданні питання щодо відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини восьмої

статті 36 Закону України „Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування“ від 23 вересня 1999 року № 1105–XIV (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 46–47, ст. 403) у редакції Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов’язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці“ від 28 грудня 2014 року № 77–VIII.

Заслухавши суддю-доповідача Мельника М.І. та дослідивши матеріали справи, Велика палата Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а :

1. Верховний Суд України звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на предмет відповідності частині першій статті 8, частині першій статті 19, частинам другій, третій статті 22, частині першій статті 58 Конституції України (конституційності) частину восьму статті 36 Закону України „Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування“ від 23 вересня 1999 року № 1105–XIV (далі – Закон № 1105) у редакції Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов’язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці“ від 28 грудня 2014 року № 77–VIII (далі – Закон № 77). В оспорюваній нормі встановлено, що відшкодування моральної (немайнової) шкоди потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань і членам їхніх сімей не є страховою виплатою та здійснюється незалежно від часу настання страхового випадку відповідно до положень Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) та Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України).

На думку автора клопотання, частина восьма статті 36 Закону № 1105 у редакції Закону № 77 містить вказівку на її зворотню дію в часі на невизначений період, визначає роботодавця і прирівняну до нього особу суб’єктами, на яких покладається обов’язок відшкодувати моральну шкоду, завдану потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних

захворювань і членам їхніх сімей, безвідносно до моменту часу, коли такі випадки настали, включно з періодом, коли відшкодування моральної (немайнової) шкоди потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань і членам їхніх сімей було страховою виплатою (з 1999 року по 31 грудня 2005 року) і здійснювалося Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (далі – Фонд). На цій підставі в конституційному поданні стверджується про невідповідність частини восьмої статті 36 Закону № 1105 у редакції Закону № 77 нормам Конституції України, а саме частині першій статті 58, згідно з якою закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи, а також частині першій статті 19, відповідно до якої ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Автор клопотання також зазначає, що, на його думку, після вилучення Фонду з кола суб'єктів, які мають відшкодовувати моральну шкоду, у випадку ліквідації роботодавця фактично скасовується право потерпілого на відшкодування моральної шкоди, завданої йому у період з 1999 по 2005 роки, що вказує на невідповідність оспорюваного положення Закону № 1105 у редакції Закону № 77 приписам частини другої статті 22 Конституції України, згідно з якими конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

Крім того, суб'єкт права на конституційне подання вважає, що частина восьма статті 36 Закону № 1105 у редакції Закону № 77 не відповідає частині третій статті 22 Конституції України, згідно з якою при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, оскільки, на його думку, вказана норма Закону № 1105 у редакції Закону № 77 звужує обсяг прав роботодавців як страхувальників та інших осіб, які належать до платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, шляхом покладання на них додаткового обов'язку щодо відшкодування моральної (немайнової) шкоди за невизначений період у минулому, включно з періодом, коли

відшкодування моральної (немайнової) шкоди потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань і членам їхніх сімей було страховою виплатою (з 1999 року по 2005 рік) і здійснювалося Фондом.

На підставі наведеного Верховний Суд України дійшов висновку, що встановлення на невизначений період зворотної дії в часі частини восьмої статті 36 Закону № 1105 у редакції Закону № 77 призвело до правової невизначеності у законодавстві, у зв'язку з чим вказана норма суперечить частині першій статті 8 Конституції України, за якою в Україні визнається і діє принцип верховенства права.

У конституційному поданні також стверджується, що Закон № 1105 у редакції Закону № 77, у тому числі частина восьма його статті 36, згідно з принципом дії норм права в часі має застосовуватися з 1 січня 2015 року (з дня набрання чинності Законом № 77) і на майбутнє. У зв'язку з цим Фонд, на думку Верховного Суду України, не має бути суб'єктом відшкодування моральної (немайнової) шкоди виключно з моменту набрання чинності Законом № 77.

2. Велика палата Конституційного Суду України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з постановленням Другою колегією суддів Першого сенату Конституційного Суду України Ухвали від 6 квітня 2018 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

Верховна Рада України 28 грудня 2014 року прийняла Закон № 77, яким Закон № 1105 викладено в новій редакції. У частині восьмій статті 36 Закону № 1105 у редакції Закону № 77 визначено, що відшкодування моральної (немайнової) шкоди потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань і членам їхніх сімей не є страховою виплатою та здійснюється незалежно від часу настання страхового випадку відповідно до положень ЦК України та КЗпП України. Закон № 77 набрав чинності 1 січня 2015 року.

Водночас положення стосовно відшкодування Фондом потерпілим та членам їх сімей моральної (немайнової) шкоди, заподіяної умовами

виробництва, як страхової виплати містилися у Законі № 1105 у первинній редакції (абзац четвертий статті 1, підпункт „є“ пункту 1 частини першої статті 21, частина третя статті 28, частина третя статті 34). Дія цих положень зупинялася на 2006 та 2007 роки відповідно законами України „Про Державний бюджет України на 2006 рік“ від 20 грудня 2005 року № 3235–IV (пункт 27 статті 77) і „Про Державний бюджет України на 2007 рік“ від 19 грудня 2006 року № 489–V (пункт 22 статті 71).

Виключення із Закону № 1105 положень про віднесення відшкодування моральної (немайнової) шкоди потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань і членам їх сімей до складу страхових виплат і зміна суб'єкта відшкодування такої шкоди (з Фонду на роботодавця) відбулися згідно із Законом України „Про внесення змін до Закону України „Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності“ від 23 лютого 2007 року № 717–V (далі – Закон № 717), який набрав чинності 20 березня 2007 року, а не на підставі Закону № 77, як стверджує автор клопотання.

Конституційний Суд України вже розглядав питання про відповідність статтям 1, 3, 8, частинам другій, третій статті 22, статтям 46, 48 Конституції України (конституційність) положень пункту 1, абзацу третього пункту 5, пункту 9, абзацу третього пункту 10, пункту 11 розділу I Закону № 717, якими було скасовано право потерпілих на виробництві застрахованих громадян та членів їхніх сімей на відшкодування їм моральної (немайнової) шкоди за рахунок Фонду, встановлене Законом № 1105 у первинній редакції.

Так, у Рішенні від 8 жовтня 2008 року № 20-рп/2008 Конституційний Суд України встановив, що таким скасуванням право зазначених категорій громадян на відшкодування моральної шкоди не порушено, оскільки статтею 1167 ЦК України та статтею 237¹ КЗпП України їм надано право відшкодувати моральну шкоду за рахунок власника або уповноваженого ним органу (роботодавця) (абзац дев'ятий пункту 5 мотивувальної частини). Конституційний Суд України у вказаному рішенні також констатував, що такий розподіл обов'язків щодо відшкодування моральної шкоди потерпілим

клопотання обмежується цитуванням відповідних конституційних приписів та окремих юридичних позицій Конституційного Суду України, що не може вважатися обґрунтуванням тверджень їх неконституційності (ухвали Конституційного Суду України від 4 липня 2016 року № 50-у/2016, від 13 липня 2016 року № 56-у/2016).

Крім того питання, порушене суб'єктом права на конституційне подання, спрямоване на отримання консультації щодо застосування частини восьмої статті 36 Закону № 1105 у редакції Закону № 77. Проте надання консультацій з приводу правозастосування не належить до повноважень Конституційного Суду України (ухвала від 31 березня 2010 року № 15-у/2010).

Отже, наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктами 2, 3 і 6 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – неналежність до повноважень Конституційного Суду України питань, порушених у конституційному поданні; невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим цим законом; наявність рішення Конституційного Суду України щодо того самого предмета конституційного подання.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 35, 51, 52, 62, 66, 86 Закону України „Про Конституційний Суд України“, відповідно до § 45, § 52 Регламенту Конституційного Суду України, Велика палата Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини восьмої статті 36 Закону України „Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування“ від

23 вересня 1999 року № 1105–XIV у редакції Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов’язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці“ від 28 грудня 2014 року № 77–VIII на підставі пунктів 2, 3 і 6 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – неналежність до повноважень Конституційного Суду України питань, порушених в конституційному поданні; невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Законом України „Про Конституційний Суд України“; наявність рішення Конституційного Суду України щодо того самого предмета конституційного подання.

2. Ухвала Великої палати Конституційного Суду України є остаточною.

**ВЕЛИКА ПАЛАТА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**